

دانشکده مدیریت

**پایان نامه جهت اخذ درجه دکتری در رشته مدیریت رسانه
با عنوان**

**طراحی و تبیین الگوی زن در تلویزیون بر اساس سند چشم انداز
توسعه بلند مدت جمهوری اسلامی ایران**

نگارش:

سهیلا بورقانی فراهانی

استاد راهنما:

دکتر باقر ساروخانی

اساتید مشاور:

دکتر علی اکبر فرهنگی

دکتر فریدون وردی نژاد

تیر ماه 1387

تقدیر و تشکر

سپاس خالق بی همتا را که در تمام طول زندگی شخصی، تحصیلی و شغلی خود تنها با لطف و عنایت او بود که کام موفقیت را چشیدم و پر توان باد اساتید محترم و بزرگواری که موفقیت دوران تحصیل خود را در مقاطع مختلف کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری مدیون زحمات این اساتید بوده ام، که همواره در دوره‌های تحصیلی فوق زحمت آموختن را به من تقبل کرده اند. به ویژه جناب آقای دکتر ساروخانی استاد معظم راهنمای این پایان نامه و اساتید محترم مشاور جناب آقای دکتر فرهنگی و جناب آقای دکتر وردی نژاد تشکر و قدردانی می نمایم. همچنین از مسئولین محترم دانشکده به ویژه جناب آقای دکتر سیدجوادین و آقای دکتر حسنقلی پور که همواره مشوق و راهنمای من برای بهتر انجام شدن مراحل تحقیق فوق بوده اند سپاسگزاری می نمایم.

جا دارد از سرکار خانم عزآبادی به جهت تمام توجهات و همکاری های ایشان در طول دوره تحصیل و مراحل اداری انجام پایان نامه تشکر به عمل آید.

از سرکار خانم رحیمی و سایر عزیزان تحصیلات تکمیلی و مسئولین کتابخانه دانشکده سرکار خانم هراتی و همکارانشان و همچنین سرکار خانم علی اکبری که با صبر و شکیبایی زحمت تایپ پایان نامه را تقبل نموده اند تشکر می نمایم. در پایان جا دارد از پدر و مادر م که مشوق من در طول دوران تحصیل بوده اند و همسر و فرزندم که با صبر خود به ویژه هنگام تهیه این پایان نامه من را یاری نمودند سپاسگزاری می کنم.

چکیده

در قرن بیستم الگوهای توسعه، امکان دستیابی به موفقیت را در کشورهای در حال توسعه نداشت. مهمترین دلیل این عدم موفقیت، عدم توجه به ویژگی های فرهنگی جوامع در حال توسعه و عدم تطابق این الگوهای با ویژگی های این جوامع است. لذا یونسکو دهه 1988-1998 را دهه توسعه فرهنگی نام نهاد. زیرا بهترین مسیر برای دستیابی به توسعه از طریق توسعه فرهنگی شناخته شد.

سند چشم انداز توسعه بیست ساله جمهوری اسلامی ایران (1384-1404) به عنوان مهمترین برنامه راهبردی کشور نیازمند اجرای آن توسط کنشگران اجتماعی که در سند به عنوان فرد ایرانی شناخته شده اند، می باشد.

سند چشم انداز با تأکید بر توسعه فرهنگی در بیش از 28 واژه فرهنگی با بار معنایی مفاهیم فرهنگی در متن سند، برای فرد ایرانی ویژگی هایی در نظر گرفته است. زنان به عنوان کنشگران اجتماعی با قابلیت ها و توانایی های خاص خود می توانند فرد ایرانی مورد نظر سند بوده و با این توانایی ها و قابلیت ها موجب تحقق اهداف سند چشم انداز توسعه باشند.

تحقیق حاضر سعی بر طراحی و تبیین یک مدل که از طریق آن برنامه های تلویزیون موجب پذیرش نقش زنان در جامعه برای دستیابی به اهداف سند چشم انداز بیست ساله باشد، را دارد.

در این تحقیق 4 روش تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است که عبارت است از:

1. اسنادی؛
2. دلفای؛
3. تحلیل محتوا؛
4. پیمایشی.

در بخش اسنادی سعی شد با بررسی مبانی نظری در خصوص نقش زن در توسعه، اصول علمی تحقیق پایه ریزی شود.

در بخش دلفای دیدگاه ها و نظرات خبرگان و صاحب نظران مباحث رسانه، سند چشم انداز توسعه و زن مورد شناسایی قرار گرفت و شاخص های مؤثر بر ویژگی های زن از جنبه های فردی، خانوادگی و اجتماعی که در تحقق اهداف سند چشم انداز مؤثر می باشد را به دست آورد. (وضعیت مطلوب)

در بخش تحلیل محتوا سعی شد با بازبینی سریال های منتخب از شبکه های 1، 2، 3 و تهران در سالهای 84 تا 86 بر اساس شاخص های مورد نظر در وضعیت مطلوب، وضعیت موجود این سریال ها مورد بررسی قرار گیرد.

در بخش پیمایشی دیدگاههای مجموعه سازان تلویزیونی نسبت به نقش زن در توسعه شناسایی شد. در طول تحقیق مشخص شد که عدم آگاهی برنامه سازان مجموعه های تلویزیونی از ویژگی های زنان و عدم انگیزه جهت ارائه ویژگی های زنان در مجموعه های تلویزیونی از عوامل مؤثر در بوجود آمدن شکاف میان وضعیت موجود و وضعیت مطلوب است.

در الگوی طراحی شده در این تحقیق، نقش زنان با ویژگی های فردی، خانوادگی و اجتماعی با 63 مؤلفه، جهت تحقق اهداف سند چشم انداز توسعه از طریق مجموعه های تلویزیونی معرفی شد. برای تبیین مدل از تجربه های جهانی و مطالعات مربوط به نقش رسانه ها در تغییرات اجتماعی و تجربه های موفق جهانی در کشورهای گوناگون در خصوص نقش زنان در توسعه فرهنگی جوامع از جمله چین، سوریه و نتایج کنفرانس بین المللی استکهلم در خصوص زنان و سیاست های فرهنگی استفاده گردید. نتیجه این تحقیق نشان دهنده نقش مؤثر زنان در توسعه فرهنگی می باشد. البته رسانه ها به ویژه تلویزیون نقش بسزایی در هدایت و آماده سازی جامعه برای باور و پذیرش این نقش زنان در جامعه را دارد و تلویزیون می تواند در تغییر عقاید قالبی جنسیتی در جامعه مؤثر باشد.

واژه های کلیدی:

توسعه فرهنگی، زنان، تلویزیون، سند چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران

فهرست مطالب

1	بخش اول: طرح تحقیق
2	مقدمه
2	تعریف موضوع و بیان مسئله
4	اهمیت و ضرورت تحقیق
5	اهداف اساسی از انجام تحقیق
5	سوالات تحقیق
5	فرضیه های تحقیق
6	قلمرو تحقیق
6	روش تحقیق
6	روش گردآوری اطلاعات
7	جامعه آماری، نمونه و روش نمونه گیری
7	محدودیت های تحقیق
8	تعریف واژه ها و اصطلاحات تحقیق
10	بخش دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق
11	فصل اول: سند چشم انداز توسعه
17	فصل دوم: زنان به عنوان کنشگران اجتماعی تحقق اهداف سند چشم انداز توسعه
31	فصل سوم: زنان و جایگاه حقوقی آنان
37	فصل چهارم: زنان، وظایف و کارکردها
109	فصل پنجم: رسانه های جمعی
149	فصل ششم: توسعه انسانی
172	بخش سوم: روش شناسی تحقیق
173	مقدمه
173	روش تحقیق
175	جامعه آماری، نمونه و شیوه نمونه گیری
176	پایایی ابزار تحقیق
179	روایی ابزار تحقیق
180	تعریف مفهومی متغیرهای تحلیل محتوا
188	بخش چهارم: یافته های تحقیق
189	مقدمه
189	فصل اول یافته های حاصل از دلفای کیفی
234	فصل دوم: تحلیل توصیفی و استنباطی یافته های حاصل از تحلیل محتوا

	فصل سوم: تحلیل توصیفی وابستگی‌های یافته‌های حاصل از شناسایی نظرات مجموعه سازان تلویزیونی در
251	خصوص نقش زن در توسعه
253	الگوی نقش زن در توسعه فرهنگی بر اساس سند چشم‌انداز توسعه
	فصل چهارم: بررسی فرضیه‌های تحقیق
	فصل پنجم: تبیین الگوی زن در تلویزیون بر اساس سند چشم‌انداز توسعه
256	
257	بخش پنجم: ارائه نتایج و پیشنهادات
258	مقدمه
258	مروری بر اهداف تحقیق
258	مروری بر فرآیند تحقیق
	تحلیل یافته
259	نتیجه‌گیری
260	پیشنهادات

فهرست جداول

24	جدول 2-1 مدل اجیل
25	جدول 2-2 مدل اجیل
32	جدول 2-3 قوانین مربوط به زنان در ایران
63	جدول 2-4 کاربران زن اینترنت در سالهای 1998-2000
68	جدول 2-5 انجمن های سیاسی قبل از انقلاب اسلامی ایران
68	جدول 2-6 انجمن های سیاسی پس از انقلاب اسلامی ایران
87	جدول 2-7 مدالهای طلای زنان ورزشکار چینی
90	جدول 2-8 مقایسه تعداد نمایندگان زن سوریه با چند کشور عضو سازمان
91	جدول 2-9 تعداد نمایندگان زن سوریه از سال 1981-1994
153	جدول 2-10 وضعیت عناصر شاخص توسعه انسانی ایران ومقایسه آن با سایر نقاط جهان (سال 1998)
156	جدول 2-11 رتبه ی کشورهای منتخب بر اساس شاخص توسعه انسانی وتوسعه جنسیتی و توانمند سازی جنسیتی
158	جدول 2-12 امتیاز کشورهای منتخب بر اساس شاخص توسعه انسانی وتوسعه جنسیتی وتوانمند سازی جنسیتی
160	جدول 2-13 توسعه انسانی وتوسعه جنسیتی در استان های مختلف ایران
170	جدول 2-14 دسته بندی واژگان فرهنگی سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران
190	جدول 4-1 توزیع فراوانی جنسیت خبرگان پاسخگو
191	جدول 4-2 توزیع فراوانی سن خبرگان پاسخگو
192	جدول 4-3 توزیع فراوانی میزان تحصیلات خبرگان پاسخگو
193	جدول 4-4 توزیع فراوانی مرتبه علمی خبرگان پاسخگو
194	جدول 4-5 توزیع فراوانی سابقه علمی-اجرایی خبرگان پاسخگو
195	جدول 4-6 توزیع فراوانی میزان تاثیر گذاری هر یک از شاخص های طرح شده در ویژگی های فردی الگوی زن
197	جدول 4-7 آمار توصیفی میزان تاثیر گذاری هر یک از شاخص های طرح شده در ویژگی های فردی الگوی زن
200	جدول 4-8 گونه های شناسایی شده ویژگی های فردی الگوی زن بر اساس نتایج حاصله از یک الگوی دو عاملی به روش مولفه های اصلی بعد از دوران واریماکس
202	جدول 4-9 آمار توصیفی میزان تاثیر گذاری هر یک از گونه های شناسایی شده در ویژگی های فردی الگوی زن
204	جدول 4-10 توزیع فراوانی میزان تاثیر گذاری هر یک از شاخص های طرح شده در ویژگی های خانوادگی الگوی زن
205	جدول 4-11 آمار توصیفی میزان تاثیر گذاری هر یک از شاخص های طرح شده در ویژگی های خانوادگی الگوی زن
208	جدول 4-12 گونه های شناسایی شده ویژگی های خانوادگی الگوی زن بر اساس نتایج حاصله از یک الگوی سه عاملی به روش مولفه های اصلی بعد از دوران واریماکس

- جدول 4-13 آمار توصیفی میزان تاثیر گذاری هر یک از گونه های شناسایی شده در ویژگی های اجتماعی الگوی زن
209
- جدول 4-14 توزیع فراوانی میزان تاثیر گذاری هر یک از شاخص های طرح شده در ویژگی های اجتماعی الگوی زن
211
- جدول 4-15 آمار توصیفی میزان تاثیر گذاری هر یک از شاخص های طرح شده در ویژگی های فردی الگوی زن
212
- جدول 4-16 گونه های شناسایی شده ویژگی های اجتماعی الگوی زن بر اساس نتایج حاصله از یک الگوی چهار عاملی به روش مولفه های اصلی بعد از دوران واریماکس
215
- جدول 4-17 آمار توصیفی میزان تاثیر گذاری هر یک از شاخص های شناسایی شده در ویژگی های اجتماعی الگوی زن
216
- جدول 4-18 آمار توصیفی ویژگی های الگوی زن در جنبه های فردی، خانوادگی و اجتماعی به تفکیک گونه های شناسایی شده
218
- جدول 4-19 نتایج آزمون t- استودنت برای معنی داری تاثیر هر یک از ویژگی های فردی، خانوادگی و اجتماعی الگوی زن در توسعه فرهنگی کشور
220
- جدول 4-20 آزمون آنالیز واریانس برای مقایسه میانگین های تاثیر گذاری هر یک از ویژگی های فردی، خانوادگی و اجتماعی الگوی زن در توسعه فرهنگی کشور بر اساس سند چشم انداز توسعه
222
- جدول 4-21 نتایج آزمون t- استودنت برای معنی داری تاثیر دو گونه شناسایی شده از ویژگی های فردی الگوی زن در توسعه فرهنگی کشور
223
- جدول 4-22 آزمون t- استودنت جهت مقایسه میانگین تاثیر گذاری دو گونه شناسایی شده از ویژگی های فردی الگوی زن در توسعه فرهنگی کشور
224
- جدول 4-23 نتایج آزمون t- استودنت برای معنی داری تاثیر گونه های شناسایی شده در ویژگی های خانوادگی الگوی زن در توسعه فرهنگی کشور
225
- جدول 4-24 آزمون آنالیز واریانس برای مقایسه میانگین های تاثیر گذاری گونه های شناسایی شده ویژگی های خانوادگی الگوی زن در توسعه فرهنگی کشور بر اساس سند چشم انداز توسعه
226
- جدول 4-25 نتایج آزمون دانکن برای اولویت بندی میزان تاثیر گذاری هر یک از گونه های شناسایی شده در ویژگی های فردی، خانوادگی و اجتماعی الگوی زن در توسعه فرهنگی کشور
227
- جدول 4-26 نتایج آزمون t- استودنت برای معنی داری تاثیر گونه های شناسایی شده در ویژگی های اجتماعی الگوی زن در توسعه فرهنگی کشور
228
- جدول 4-27 آزمون آنالیز واریانس برای مقایسه میانگین های تاثیر گذاری گونه های شناسایی شده ویژگی های اجتماعی الگوی زن در توسعه فرهنگی کشور بر اساس سند چشم انداز توسعه
229
- جدول 4-28 رابطه بین ویژگیهای الگوی زن بر اساس سند چشم انداز توسعه
231
- جدول 4-29 رابطه بین گونه هاتی شناسایی شده ویژگیهای فردی الگوی زن در تلویزیون بر اساس سند چشم انداز توسعه
232
- جدول 4-30 رابطه بین گونه هاتی شناسایی شده ویژگیهای خانوادگی الگوی زن در تلویزیون بر اساس سند چشم انداز توسعه
232
- جدول 4-31 رابطه بین گونه هاتی شناسایی شده ویژگیهای اجتماعی الگوی زن در تلویزیون بر اساس سند چشم انداز توسعه
232

- جدول 4-32 توزیع فراوانی سریال های مورد مطالعه 234
- جدول 4-33 توزیع فراوانی نقش زن در صحنه 234
- جدول 4-34 توزیع فراوانی وضعیت تاهل زن در صحنه 235
- جدول 4-35 توزیع فراوانی سن شخصیت زن در صحنه 235
- جدول 4-36 توزیع فراوانی هویت تاهل زن در صحنه 236
- جدول 4-37 توزیع فراوانی ارزش های زن در صحنه 236
- جدول 4-38 توزیع فراوانی کنش شخصیتی زن در صحنه 237
- جدول 4-39 توزیع فراوانی کنش عاطفی زن در صحنه 237
- جدول 4-40 توزیع فراوانی ویژگی های شخصیتی زن در صحنه 238
- جدول 4-41 توزیع فراوانی های جنبه های مثبت ویژگی های شخصیتی زن در صحنه 239
- جدول 4-42 توزیع فراوانی های جنبه های منفی ویژگی های شخصیتی زن در صحنه 239
- جدول 4-43 توزیع فراوانی تبعیض در صحنه 240
- جدول 4-44 توزیع فراوانی سلطه در صحنه 240
- جدول 4-45 توزیع فراوانی گستره ارتباطی زن در صحنه 240
- جدول 4-46 توزیع فراوانی نقش تربیتی زن نسبت به فرزندان در صحنه 241
- جدول 4-47 توزیع فراوانی جایگاه خانوادگی زن در صحنه 241
- جدول 4-48 توزیع فراوانی نقش اجتماعی زن در صحنه 242
- جدول 4-49 توزیع فراوانی تعدد نقش زن در صحنه 242
- جدول 4-50 توزیع فراوانی مکان تعدد نقش زن در صحنه 243
- جدول 4-51 توزیع فراوانی نقش آگاهی دهنده زن نسبت به فرزندان 243
- جدول 4-52 توزیع فراوانی نقش زن در مدیریت خانواده 244
- جدول 4-53 توزیع فراوانی مشارکت فرهنگی زن در صحنه 244
- جدول 4-54 توزیع فراوانی نقش زن در حفظ میراث فرهنگی 245
- جدول 4-55 توزیع فراوانی مشارکت اقتصادی زن در صحنه 245
- جدول 4-56 توزیع فراوانی مشارکت اجتماعی زن در صحنه 245
- جدول 4-57 توزیع فراوانی مشارکت سیاسی زن در صحنه 246
- جدول 4-58 آزمون نسبت (Z) برای مقایسه نسبت نقش موثر زنان در توسعه فرهنگی بر اساس سند چشم انداز توسعه 246
- جدول 4-59 توزیع فراوانی مشارکت اقتصادی زن در مقابل متغیر مشارکت اجتماعی زن به تفکیک مشارکت فرهنگی زن در صحنه 247
- جدول 4-60 توزیع فراوانی متغیر هویت زن در مقابل متغیر نقش زندر حفظ میراث فرهنگی به تفکیک مشارکت فرهنگی زن در صحنه 248
- جدول 4-61 آزمون نسبت (Z) برای مقایسه نسبت مشارکت فرهنگی زنان بر اساس صحنه های نمونه برداری شده از مجموعه های تلویزیونی 250
- جدول 4-62 توزیع فراوانی متغیر وضعیت تاهل زن در صحنه در مقابل متغیر مشارکت فرهنگی زن در صحنه 251
- جدول 4-63 آزمون نسبت (Z) برای مقایسه نسبت برای نسبت هویت فرهنگی صحنه های مورد مطالعه از مجموعه های تلویزیونی 251

- جدول 4-64 توزیع فراوانی متغیر سن شخصیت زن در مقابل متغیر وضعیت تاهل زن در صحنه به تفکیک متغیر هویت زن در صحنه
252
- جدول 4-65 آزمون نسبت (z) برای مقایسه نسبت حفظ میراث فرهنگی بر اساس صحنه های نمونه برداری شده از مجموعه های تلویزیونی
253
- جدول 4-66 توزیع فراوانی متغیر نقش زن در حفظ میراث فرهنگی در مقابل سن شخصیت زن در صحنه
254
- جدول 4-67 آزمون نسبت (z) برای مقایسه نسبت نقش موثر زنان در مدیریت خانواده بر اساس صحنه های نمونه برداری شده از مجموعه های تلویزیونی
254
- جدول 4-68 آزمون نسبت (z) برای مقایسه نسبت نقش موثر زنان در تربیت فرزندان بر اساس صحنه های نمونه برداری شده از مجموعه های تلویزیونی
255
- جدول 4-69 توزیع فراوانی متغیر نقش تربیتی زن نسبت به فرزندان در مقابل متغیر آگاهی دهنده نسبت به فرزندان
255
- جدول 4-70 آزمون نسبت (z) برای مقایسه نسبت نقش موثر زنان در اقتصاد خانواده بر اساس صحنه های نمونه برداری شده از مجموعه های تلویزیونی
256
- جدول 4-71 توزیع فراوانی متغیر نقش زن در مقابل متغیر آگاهی مدیریت خانواده
256
- جدول 4-72 آزمون نسبت (z) برای مقایسه نسبت تصویر کلیشه ای از نقش زن در جامعه بر اساس صحنه های نمونه برداری شده از مجموعه های تلویزیونی
257
- جدول 4-73 توزیع فراوانی متغیر مکان تعدد نقش زن در مقابل سن شخصیت زن
257
- جدول 4-74 توزیع فراوانی متغیر وضعیت تاهل زن در مقابل متغیر نقش اجتماعی زن
258
- جدول 4-75 توزیع فراوانی متغیر تعدد نقش زن در مقابل متغیر گستره ارتباطی زن در صحنه
258
- جدول 4-76 آزمون نسبت (z) برای مقایسه نسبت جهت گیری های ناشی از عقاید مرد مدارانه بر اساس صحنه های نمونه برداری شده از مجموعه های تلویزیونی
259
- جدول 4-77 توزیع فراوانی متغیر نقش زن در مقابل متغیر تسلط در صحنه
259
- جدول 4-78 توزیع فراوانی متغیر نقش زن در مقابل متغیر تبعیض در صحنه
259
- جدول 4-79 آزمون نسبت (z) برای مقایسه نسبت گفتمان محدود از زنان بر اساس صحنه های نمونه برداری شده از مجموعه های تلویزیونی
260
- جدول 4-80 توزیع فراوانی متغیر نقش زن در مقابل متغیر سن شخصیت زن در صحنه
260
- جدول 4-81 توزیع فراوانی متغیر نقش زن در مقابل متغیر سن شخصیت زن در صحنه
261
- جدول 4-82 توزیع فراوانی متغیر مشارکت اجتماعی زن در مقابل متغیر مشارکت فرهنگی زن در صحنه
261
- جدول 4-83 توزیع فراوانی متغیر مشارکت سیاسی زن در مقابل متغیر مشارکت اقتصادی زن در صحنه
262

فهرست نمودار

190	نمودار 1-4 نمودار دایره ای جنسیت پاسخگویان
191	نمودار 2-4 هیستوگرام توزیع سنی پاسخگویان
192	نمودار 3-4 نحوه توزیع میزان تحصیلات پاسخگویان
193	نمودار 4-4 نحوه توزیع مرتبه علمی پاسخگویان
194	نمودار 5-4 نمودار دایره ای سابقه علمی- اجرایی خبرگان پاسخگو
	نمودار 6-4 هیستوگرام وزن های تخصیص داده شده توسط خبرگان به ویژگی های فردی الگوی زن به همراه برآزش
199	منحنی نرمال بر آن
203	نمودار 7-4 نمودار خطی میانگین گونه های شناسایی ویژگی های فردی الگوی زن
	نمودار 8-4 هیستوگرام وزن های تخصیص داده شده توسط خبرگان به ویژگی های خانوادگی الگوی زن به همراه
207	برآزش منحنی نرمال بر آن
210	نمودار 9-4 نمودار خطی میانگین گونه های شناسایی ویژگی های خانوادگی الگوی زن
	نمودار 10-4 هیستوگرام وزن های تخصیص داده شده توسط خبرگان به ویژگی های اجتماعی الگوی زن به همراه
214	برآزش منحنی نرمال بر آن
217	نمودار 11-4 نمودار خطی میانگین گونه های شناسایی ویژگی های اجتماعی الگوی زن

فهرست اشکال

22	شکل 1-2 مدل نظریه کنش
28	شکل 2-2 دایره توانمند سازی زنان

فهرست ضمایم

281	ضمیمه شماره 1- نقشه تحقیق
282	ضمیمه شماره 2- پرسشنامه مرحله اول دلفای
287	ضمیمه شماره 3- پرسشنامه مرحله دوم دلفای
289	ضمیمه شماره 4- پرسشنامه نهایی دلفای
291	منابع و مأخذ
305	چکیده انگلیسی